

الگوی مطلوب جامعه منتظر و زمینه‌ساز از منظر امام خامنه‌ای

احمد گنج‌خانی^۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۶/۱۳

تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۱۱/۰۱

چکیده:

بحث انتظار، جامعه منتظر و زمینه‌ساز، دو موضوع مهم دینی برگرفته از اندیشه مهدویت و تحقق‌بخش آرمان‌های متعالی آن است. تشکیل حکومت جهانی عدل حضرت مهدی (عج) نیاز به بسترهای مناسبی دارد که جامعه منتظر، مهم‌ترین نقش را در این راستا ایفا می‌کند. این پژوهش با روش تحلیلی - توصیفی الگوی مطلوب جامعه منتظر و زمینه‌ساز از منظر امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) و تبیین آنها با آیات تدوین شده است و هدف از این پژوهش واکاوی شاخصه‌ها و ساحت‌های

اندیشه امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در عرصه الگوی مطلوب جامعه منتظر بوده؛ و یافته‌های این پژوهش؛ از دیدگاه امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در ابعاد فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و اجتماعی عبارت‌اند از: انس با منابع اسلامی، ترویج رویش‌های هنری، مجاهدت فرهنگی، احتراز از فرهنگ غرب، سیاست دینی، سیاست بر محور ولایت، مشارکت سیاسی مردم، تسلیم‌ناپذیری در برابر طاغوت، استقلال، عدالت، فساد ستیزی، عدالت اجتماعی و... لذا در این پژوهش، مؤلفه‌های هر بخش از منظر امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) تبیین شده تا در شناخت اولویت‌ها، برنامه‌ریزی‌ها و فعالیت‌های اجتماعی، دقت کافی و اهتمام جدی صورت پذیرد و وصول به اهداف سریع‌تر انجام شود.

واژگان کلیدی: انتظار، جامعه منتظر، زمینه‌سازی، مهدویت.

۱- احمد گنج‌خانی، سطح ۳ حوزه علمیه و کارشناسی ارشد علوم سیاسی،

The desirable model of the waiting society and the ground-builder from Imam Khamenei's point of.

Ahmad ganjkhani²

Abstract: The discussion of waiting, the waiting society and the foundation are two important religious issues derived from the thought of Mahdism and the realization of its lofty ideals. The formation of the world justice government of Hazrat Mahdi (A.S.) needs proper foundations, and the waiting society plays the most important role in this direction. This research has been compiled with the analytical-descriptive method of the desirable model of the waiting and foundational society from the perspective of Imam Khamenei and their explanation with verses. The purpose of this research is to analyze the characteristics and areas of Imam Khamenei's thought in the field of the desirable model of the waiting society; and the findings of this research; From the point of view of Imam Khamenei in cultural, political, economic and social dimensions, they are: connection with Islamic sources, promotion of artistic development, cultural struggle, avoidance of Western culture, religious policy, policy based on the province, political participation of the people, intransigence against tyranny. independence, justice, anti-corruption, social justice, etc. Therefore, in this research, the components of each department are explained from Imam Khamenei's point of view, so that there is sufficient accuracy and serious effort in recognizing the priorities, planning and social activities, and achieving the goals faster.

Keywords: waiting, waiting society, grounding, Mahdavit.

2 - Ahmad Ganjkhani, Level 3, Seminary and Master of Political Science Ahmadganjkhaki69@gmail.com

مقدمه:

گفتمان انتظار و جامعه منتظر با الگوپذیری از دولت مهدوی، بن‌مایه جهش مادی و معنوی برای انسان‌ها است. از طرفی، تشکیل آرمان‌شهر مهدوی به مقدمات و زمینه‌هایی نیاز دارد که جامعه منتظر و زمینه‌ساز، بیشترین سهم را در این زمینه دارد. به همین جهت در آموزه مهدویت، بحث انتظار و جامعه منتظر و زمینه‌ساز از اهمیت زیادی برخوردار است. از آنجا که کشور ما بعد از پیروزی انقلاب اسلامی، داعیه بسترسازی و زمینه‌سازی حکومت جهانی حضرت مهدی (عج) را دارد، بنابراین شناخت الگوی مطلوب جامعه منتظر و زمینه‌ساز، برای آن ضروری و لازم است؛ الگویی که با استناد به آیات و روایات و منابع معتبر مهدوی، برخاسته از توجهی کلان و رویکردی برون‌نگر به همراه معرفی ابعاد کارآمد و مؤثر انتظار و جامعه منتظر در جهان معاصر است.

لذا انتظار و زمینه‌سازی ظهور، دو موضوع مهم دینی برگرفته از اندیشه مهدویت و تحقق بخش آرمان‌های متعالی آن است. این اندیشه سترگ به‌عنوان آرمان‌شهر دینی، قابلیت ارائه یک الگوی جامع و کامل برای اداره دنیا و رفع مشکلات و کاستی‌ها و رساندن انسان به رشد و کمال را داراست. برای رسیدن به جامعه مهدوی و تحقق آن، نیاز به زمینه‌ها و بسترهای مناسب ملی و منطقه‌ای و جهانی است و جامعه منتظر و زمینه‌ساز باید بتواند هم تحقق بخش این زمینه‌ها و شرایط باشد و هم بتواند نقش مهمی را در این جهت ایفا کند. در این راستا الگوی مطلوب جامعه منتظر و زمینه‌ساز با استناد به آیات و روایات از دیرباز تاکنون مورد توجه علمای ما بوده است، بنابراین باید الگوی مطلوبی در این زمینه ارائه شود؛ از این رو، علاوه بر بهره‌مندی کامل از آیات و روایات در ترسیم الگوی مطلوب جامعه منتظر، بررسی تحلیلی دیدگاه مقام معظم رهبری می‌تواند در این زمینه راهگشا باشد. به‌رغم این که در سال‌های اخیر به‌صورت گسترده به موضوع ترسیم الگوی مطلوب جامعه منتظر پرداخته شده و پژوهش‌های فراوانی در این حوزه انجام پذیرفته است، اما الگوی مطلوب جامعه منتظر و زمینه‌ساز از منظر امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) مورد بررسی قرار نگرفته است؛ بنابراین مسئله اصلی این تحقیق، مشخص

نبودن الگوی مطلوب جامعه منتظر و زمینه‌ساز از منظر امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) است. هدف اصلی از انجام این پژوهش، شناخت الگوی مطلوب جامعه منتظر و زمینه‌ساز از منظر امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) است. همچنین سؤال اصلی پژوهش این است که الگوی مطلوب جامعه منتظر و زمینه‌ساز از منظر معظم‌له کدام است؟

با انجام این پژوهش، الگوی مطلوب جامعه منتظر و زمینه‌ساز از منظر امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) مشخص، امکان برنامه‌ریزی مناسب‌تر جهت ایجاد جامعه منتظر فراهم می‌شود؛ از سوی دیگر در صورت عدم انجام دقیق پژوهش، الگوی مطلوب جامعه منتظر و زمینه‌ساز ناشناخته می‌ماند و زیان‌های مادی و معنوی متحمل می‌شویم. در همین راستا این گفتار، با هدف الگوی مطلوب جامعه منتظر و زمینه‌ساز از دیدگاه امام خامنه‌ای تدوین شده است که برای تبیین و بررسی چنین هدفی به چپستی، شاخه‌ها و زمینه‌ساز جامعه منتظر از دیدگاه امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) می‌پردازد.

مبانی نظری تحقیق:

پیشینه‌شناسی تحقیق

در رابطه با جامعه منتظر و زمینه‌ساز، کتاب و مقالاتی به نگارش درآمده که حاکی از آن است که تاکنون پژوهشی با موضوع الگوی مطلوب جامعه منتظر و زمینه‌ساز از منظر امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) انجام نشده است. با این وجود، موارد زیر مرتبط با موضوع می‌باشند:

۱. شفیع سرستانی (۱۳۸۰) در پژوهشی با عنوان «استراتژی انتظار» که استراتژی انتظار در جامعه را بررسی کرده است. در جلد اول این اثر، نگارنده از دریچه «باور مهدوی»، سعی در عرضه تحلیلی کلی از اوضاع اجتماعی و فرهنگی ایران (طی دو دهه اول) دارد تا پس از آن، از لابه‌لای این اندیشه (و با توجه به شرایط ویژه تاریخی عصر حاضر) زمینه‌های گفت‌وگو از «استراتژی انتظار» را فراهم آورد و وجه اشتراکشان در این است که مباحث کلی انتظار را بیان کردند، اما وجه افتراقشان در این است که در این پژوهش هیچ اشاره‌ای از دیدگاه امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) ذکر نشده است.
۲. حیدری‌نیک (۱۳۸۱) در پژوهشی با عنوان «نگاهی

پژوهش از نوع کاربردی است که با روش‌های، اسنادی به شیوه توصیفی-تحلیلی (و در ساختار یک مطالعه کیفی) با مراجعه به کتب، مقالات، اسناد و سایت رهبری^۳ در ترسیم الگوی مطلوب جامعه منتظر و زمینه‌ساز از دیدگاه امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) گردآوری و مورد بحث و پژوهش قرار داده شده است.

این تحقیق از لحاظ نوع خود، به دلیل کاربرد عملی‌ای که در سیاست‌ها در ترسیم الگوی مطلوب جامعه منتظر و زمینه‌ساز از دیدگاه امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) است، کاربردی و توسعه‌ای است. از آنجایی که این تحقیق به توصیف و تبیین جامعه منتظر و زمینه‌ساز می‌پردازد و به دنبال چگونگی موضوع شناخت جامعه منتظر و زمینه‌ساز، دارای رویکرد اکتشافی و توصیفی است، بر این اساس، روش تحقیق اسنادی و از لحاظ طرح تحقیق، آینده‌نگر است که الگوی مطلوب جامعه منتظر و زمینه‌ساز از دیدگاه امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) مورد بحث و پژوهش قرار داده شده است.

مفهوم‌شناسی

۱. انتظار

۱-۱. معنای لغوی انتظار

کلمه انتظار از ریشه (ن. ظ. ر) است که در باب افتعال به کار برده شده است. این واژه و مشتقات آن، در منابع لغت به معنای توقع امری را داشتن (ابن منظور، ۱۴۱۴: ج ۵: ۲۱۵) و نظاره‌گر بودن و مراقب بودن (زبیدی، ۱۴۱۴، ج ۷: ۵۳۹) چشم‌دوختن، با تأمل نگاه کردن (جوهری، ۱۴۰۷، ج ۲: ۸۴۰) آمده است. چشم‌داشت و چشم‌به‌راه بودن هم در معنای آن بیان شده است (معین، ۱۴۰۴، ج ۴: ۱۹۸). اساس زندگی انسان با انتظار و امید به آینده همراه است. انتظار، نه تنها یک توصیه دینی، بلکه اصلی فطری است که با وجود انسان عجین شده و لازمه حیات اوست.

۱-۲. معنای اصطلاحی انتظار

انتظار در فرهنگ شیعی به دو دسته تقسیم می‌شود: (۱-۲) انتظار عام: چشم‌داشتن به لطف و رحمت الهی

دوباره به انتظار» که در مورد چیستی انتظار، ضرورت انتظار، ابعاد انتظار، مبادی انتظار، بایسته‌های انتظار، ره‌آورد انتظار، سرانجام انتظار بحث شده اما از دیدگاه امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) چیزی نگاشته نشده است و وجه اشتراکشان در چیستی انتظار و ضرورت انتظار است اما وجه افتراقشان در این است که در این پژوهش هیچ اشاره‌ای از دیدگاه امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) بیان نشده است.

۳. گروه مطالعات مدیریت راهبردی (۱۳۹۰) در پژوهشی با عنوان «دولت زمینه‌ساز ظهور و راهبردهای فرهنگی انتظار» متغیرهای راهبردهای فرهنگی دولت زمینه‌ساز، شناخت ویژگی‌های راهبرد فرهنگی، ارکان، سطوح و ابعاد فرهنگی جامعه منتظر؛ ظرفیت‌ها و قابلیت‌های فرهنگی دولت جمهوری اسلامی ایران در ارائه تمهیدات فرهنگی زمینه‌ساز ظهور و... بیان کردند و وجه اشتراکشان در راهبردهای فرهنگی است اما وجه افتراقشان در این است که از دیدگاه امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) به این موضوع پرداخته نشده است. لیکن تاکنون اثر جامعی که الگوی مطلوب جامعه منتظر و زمینه‌ساز از منظر امام خامنه‌ای را تشریح کنند، نگاشته نشده و به همین دلیل، در اثر حاضر الگوی مطلوب جامعه منتظر و زمینه‌ساز از منظر امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) بررسی شده است.

با اینکه آثار مطرح شده نوشتار ارزشمندی در رابطه با جامعه منتظر و زمینه‌ساز است، لیکن این پژوهش‌ها در مباحث کلی انتظار از جمله تعاریف، اقسام و... و در مواردی هم در الگوهای اقتصادی، سیاسی، اجتماعی وجه اشتراک دارند ولی وجه افتراقشان در این است که هیچ‌کدام از این اثرها حاضر الگوی مطلوب جامعه منتظر و زمینه‌ساز از منظر امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) را تشریح نکرده‌اند و به همین دلیل، در این پژوهش حاضر الگوی مطلوب جامعه منتظر و زمینه‌ساز از منظر امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) بررسی شده است.

روش تحقیق

این تحقیق از نوع کاربردی است و با روش‌های کتابخانه‌ای به شیوه توصیفی - تحلیلی و اسنادی این

و گشایش در امور را گویند که انسان با تلاش و کوشش و امید به آینده، خود را از خطر نومیدی و خمودی نجات می‌دهد. سخن پیامبر اکرم (ص) که می‌فرماید: «أَفْضَلُ أَعْمَالِ أُمَّتِي أَنْتِظَارُ الْفَرَجِ» (ابن بابویه، ۱۳۷۸، ج ۲: ۳۶) و روایاتی نظیر آن، ناظر به چنین انتظاری است. اهتمام روایات در بیان معنای عام انتظار به حدی است که از آن به‌عنوان عبادت، برترین عبادات، بهترین امور امت پیامبر و یا بالاترین جهاد یاد شده است.

۱-۲-۲) انتظار خاص: امید به آینده‌ای مطلوب با تمام شاخصه‌های یک جامعه الهی است که تنها مصداق آن، دوران حکومت عدل جهانی حضرت مهدی (عج) است؛ به‌عبارت دیگر، انتظار به‌معنای چشم به راه بودن برای ظهور آخرین ذخیره الهی مهدی موعود (عج) و آماده شدن برای یاری او در تشکیل حکومت عدل و قسط در سراسر زمین است. سخن امام صادق (ع) به ابوبصیر که «طوبی لشیعة قائمنا المنتظرین لظهوره فی غیبه و المطیعین له فی ظهور...» (همان، ۱۳۹۵، ج ۲: ۳۵۷) و روایاتی از این قبیل، در این معنا از انتظار به‌کار رفته است.

بنابراین می‌توان گفت «انتظار در فرهنگ دینی عبارت است از چشم‌داشت همیشگی به اینکه وعده بزرگ الهی روی دهد و روزی فرارسد که بشر در سایه عدالت کامل به رهبری حضرت مهدی (عج) زندگی کند.» (صدر، ۱۳۹۷: ۲۳۶). به‌عبارت‌دیگر انتظار یعنی امید به آینده‌ای که در آن ظلم، بی‌عدالتی، تبعیض و زشتی نباشد و جهان از آنها رهایی یافته و عدالت‌گستری بر گیتی حاکم باشد (صدر، ۱۳۸۵، ج ۲: ۳۵۳). بنابراین می‌توان گفت «مسئله انتظار حکومت حق و عدالت مهدی (عج) و قیام مصلح جهانی در واقع مرکب از دو عنصر است؛ عصر نفی و عنصر اثبات. عنصر نفی همان بیگانگی با وضع موجود؛ و عنصر اثبات خواهان وضع بهتری بودن است» (مکارم شیرازی، ۱۳۸۶: ۸۵).

۱-۳. انتظار از منظر امام خامنه‌ای

در نگاه امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی): «انتظار فرج یک مفهوم بسیار وسیع و گسترده‌ای است که محصور در انتظار برای ظهور نمی‌شود و انتظار برای گشایش در همه امور را شامل می‌شود. هم باید منتظر فرج نهایی و هم باید منتظر فرج در همه مراحل زندگی فردی و

اجتماعی بود.» (امام خامنه‌ای، ۱۳۸۴/۶/۲۹). ایشان می‌فرمایند: «بعضی خیال می‌کنند انتظار فرج یعنی فقط به‌معنای انتظار ظهور حضرت ولیعصر (عج) است. البته این انتظار فرج است، اما این یکی از فرج‌هاست. روایات انتظار فرج، انتظار فرج در همه امور را می‌گوید. انسان مأیوس، گاهی از شدت یأس دست می‌زند به حرکات دیوانه‌وار و هم تلاش خودش را هدر می‌کند، هم از آن آینده‌ای که از او مأیوس هست، قطعاً خودش را محروم می‌کند. این یک روحیه است در مقابل سختی‌ها و فشارها، یک روحیه هم به‌عکس، روحیه امید، امید به گشایش، فرج یعنی گشایش، امید به باز شدن تنگناها، گشوده شدن بن‌بست‌ها، این هم یک روحیه هست.» امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) ذیل یکی از روایات اخلاقی فرموده‌اند: «...و انتظار الفرج عبادة: این انتظار فرج، فقط انتظار فرج به‌معنای ظهور حضرت ولی عصر (عج) نیست، مطلق فرج است. نفس اینکه انسان انتظار فرج داشته باشد، یعنی اگر در یک شدتی قرار دارد، انتظار یعنی اینکه شما هرگز در هیچ شرایطی نباید ناامید بشوید» (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۹/۱/۲۱). انتظار یک عمل است، یک آماده‌سازی است، یک تقویت انگیزه در دل و درون هست، یک نشاط و تحرک و پویایی است در همه زمینه‌ها (امام خامنه‌ای، ۱۳۸۴/۶/۲۹). انتظار ظهور امام زمان (عج) به‌معنای انتظار عدل و عدالت و برچیده شدن ستم از زندگی بشریت و انتظار فرارسیدن دنیای برتر از لحاظ معنوی و مادی است (امام خامنه‌ای، ۱۴۰۱/۱۹/۱۳۷۵).

۲. جامعه منتظر

در معنای لغوی انتظار امید به آینده و آینده‌نگری نهفته است و در فرهنگ دینی از انتظار به‌معنای آرزوی غلبه صالحان و حاکمیت موحدان در آینده جهان تعبیر شده است (کارگر، ۱۳۸۰: ۸۶). بنابراین می‌توان گفت که مراد از جامعه منتظر جامعه‌ای است که در سیر تاریخی و حرکت اجتماعی خود چشم‌اندازی را ترسیم کند که به سمت حاکمیت الهی و ارزش‌های انسانی قدم برداشته و برای تحقق آن برنامه‌ریزی و اقدام کند. جامعه منتظر که امید به آینده‌ای روشن را از کتاب و سنت معصومین دریافت کرده است، در جهت ایده‌های دینی و ارزش‌های

مهدوی و بالا بردن روحیه فکری مردم جهت پذیرش حکومت جهانی و یا از نوع اعمال و رفتار و رفع موانع باشد، مانند اصلاح خانواده‌ها و تغییر رفتار افراد جامعه براساس نگرش دینی؛ بنابراین معنای زمینه‌سازی، تنها ادای تکلیف و وظیفه شرعی نیست، بلکه مقصود از آن، آماده‌سازی مجموعه گزاره‌ها، اندیشه‌ها، طرح‌ها، کارکردها، دستورالعمل‌ها، رویکردها و دیگر عوامل مؤثر در تعجیل ظهور است (صمدی، ۱۳۸۶: ۱۲۰).

جهان بر این سنت الهی استوار شده که هر پدیده و رویدادی با فراهم آمدن شرایط و زمینه‌های آن به‌وجود آید. حکومت عدل جهانی امام مهدی (عج) هم به‌عنوان بزرگ‌ترین حرکت و رویداد جهانی، از این قاعده و سنت مستثنی نیست، بلکه برای تحقق چنین رخداد عظیمی، وجود شرایط و مقدمات لازم و کافی، امری ضروری و حتمی است؛ بنابراین وظیفه ماست که برای ظهور منجی عالم، تمهیدات و مقدمات آن را فراهم کنیم؛ زیرا بدون حدوث شرایط ظهور، فرآیند اندیشه مهدویت ناتمام خواهد ماند. هرچند در مورد فراهم کردن تمهیدات ظهور دیدگاه‌های متفاوتی عرضه شده است (کارگر، ۱۳۸۸: ۲۹). ولی بسیاری از آیات، مثل آیه ۱۱ سوره رعد و روایات به‌صراحت بر تأثیر انسان‌ها در تحول وضعیت خود و تغییر جوامع دلالت دارد. بدیهی است که تحول و تغییر، نیاز به زمینه‌سازی دارد. چنان‌چه در نهضت‌های پیامبران نیز چنین بوده است که اگر زمینه‌سازی صورت نمی‌گرفت، موفقیتی حاصل نمی‌شد. از آنجا که انقلاب حضرت مهدی (عج) جهان‌شمول و فراگیر است. نیاز به زمینه‌سازی دقیق‌تر و گسترده‌تر دارد. جامعه منتظر باید گروه‌های زمینه‌ساز در ابعاد متفاوت از قبیل گروه زمینه‌ساز دینی، معرفتی، علمی، پژوهشی، رسانه‌ای (صوتی، تصویری و مکتوب) سایبری و مجازی، اجتماعی، اقتصادی و نظامی را تربیت کند تا جمعیت زمینه‌سازان با استفاده از مدیریت استراتژیک و تفکر سیستمی جامعه را به‌سمت حکومت عدل جهانی حرکت دهد. براساس همین دیدگاه است که مردم در زمینه‌سازی دولت جهانی نقش بسزایی دارند.

تجزیه و تحلیل یافته‌های تحقیق

◀ شاخصه‌های جامعه منتظر و زمینه‌ساز از منظر

انسانی برای تشکیل دولت حق هزینه می‌کند و همه اهداف سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی جامعه را در این راستا قرار می‌دهد؛ به‌عبارت‌دیگر، جامعه منتظر، جامعه‌ای است که می‌تواند زمینه‌ساز دولت امام مهدی (عج) باشند. پس باید ویژگی‌هایی متناسب و منطبق با فرآیند زمینه‌سازی داشته باشد؛ یعنی در عین حال که جامعه دینی است. در چشم‌انداز آینده خود، حاکمیت حجت الهی و ارزش‌های الهی را ببیند و بر اساس آن فکر، برنامه‌ریزی و اقدام کند (گروه مطالعات مدیریت راهبردی، ۱۳۹۰: ۲۷). در چنین جامعه‌ای باید شناخت نسبت به امام معصوم در سطحی شایسته حاصل شود و افراد آن جامعه در تمام امور به‌دنبال کسب رضایت امام خویش باشند؛ بنابراین، «جامعه منتظر قبل از ظهور جامعه‌ای است که مهبای ظهور امام عصر است و مهم‌ترین ویژگی آن (بلوغ اجتماعی) است» (سهرابی، ۱۳۸۹: ۱۹۸).

جامعه منتظر از منظر امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی):

«اگر همه ما عاشورایی باشیم، حرکت دنیا به سمت صلاح، سریع و زمینه ظهور ولی مطلق حق، فراهم خواهد شد» (امام خامنه‌ای، ۱۳۷۴/۳/۴).

۳. زمینه‌سازی

زمینه‌سازی در زبان فارسی به‌معنای مقدمه‌چینی فراهم‌سازی و تهیه مقدمات برای منظوری آمده است. (دهخدا، ۱۳۷۷: ۲۱۳) چنین واژه‌ای در زبان عرب ترجمه «وطا» مصدر «یوطئون» در حدیث نبوی آمده است: «یخرج اناس من المشرق فیوطئون للمهدی یعنی سلطانه» (قاضی نعمان، ۱۴۰۹: ۵۶۳). با توجه به ویژگی لغوی «وطا» می‌توان گفت که مراد، زمینه‌های چیزی را فراهم کردن و راه را از هر جهت هموار کردن و به آن تسلط داشتن است (فارس، ۱۴۰۴: ۱۲۰) زمینه‌سازی که مراد همان زمینه، زمینه‌سازی ظهور است، به‌معنای فراهم ساختن و ایجاد مقدمات و اسباب و علل ظهور، به‌گونه‌ای که شرایط برای تحقق ظهور و خروج امام (عج) از پرده غیبت مهیا و هموار باشد تا ایشان بتواند حرکت خود را آغاز و حاکمیت جهانی‌اش را تحقق بخشد (پورسیدآقایی، ۱۳۷۹: ۲۰). به‌عبارت‌دیگر، هرگونه فعالیت و حرکتی را که به ظهور کمک کند، زمینه‌سازی گویند؛ خواه از نوع علمی باشد، مانند گسترش معارف

امام‌خامنه‌ای (مدظله‌العالی):

وجود معیارها و شاخص‌ها در جامعه منتظر، برنامه‌ها را سامان بخشیده و وصول به اهداف و آرمان‌ها را تسهیل می‌بخشد. به‌همین جهت شاخصه‌های جامعه منتظر و زمینه‌ساز را از منظر رهبر انقلاب بیان می‌کنیم.

الف. الگوهای فرهنگی جامعه منتظر و زمینه‌ساز

فرهنگ، واژه‌ای پارسی است و به دانش، حرفه، علم، فنون، هنر، آموختن، بزرگی، تربیت و... تعریف شده است (انوری و همکاران، ۱۳۸۵: ۱۳۷۵).

امام‌خامنه‌ای (مدظله‌العالی) فرهنگ را این‌گونه تبیین می‌نماید: «مراد ما از فرهنگ، همان ذهنیت‌هاست. هر جا که من تعبیر فرهنگ را به‌کار می‌برم، مرادم آن معنای عام فرهنگ است؛ یعنی آن ذهنیت‌های حاکم بر وجود انسان که رفتارهای او را به سمتی هدایت می‌کند - تسریع یا کند می‌کند- این، حداقل نیمی از عوامل تعیین‌کننده و پیش‌برنده و جهت‌دهنده به همه رفتارهاست» (مرکز صهبا، ۱۳۹۲: ۱۹).

بنابراین شاخصه‌های فرهنگی جامعه منتظر اموری هستند که بیشترین تأثیر را بر فکر و درک و شخصیت و رفتار افراد جامعه می‌گذارند. برخی از شاخصه‌های فرهنگی جامعه منتظر از منظر رهبر انقلاب عبارتند از:

۱. انس با منابع اسلامی

یکی از شاخصه‌های فرهنگی جامعه منتظر از منظر رهبر انقلاب، انس افراد با قرآن، نهج‌البلاغه، صحیفه سجاده‌ای، آشنایی با کلمات گهربار اهل‌بیت (ع)، پیروی از دستورات الهی، تاسی به سیره معصومین و ارتباط روحی و معنوی با آن بزرگواران و دعا برای حضرت مهدی (عج) است.

معظم‌له می‌فرماید: «نظام اسلامی و جامعه اسلامی با تاسی روزافزون با قرآن استحکام درونی پیدا می‌کند و استحکام درونی، آن چیزی است که جوامع را در راه‌های مطلوب خودشان و به‌سوی مطلوب‌های خودشان قادر می‌سازد و قدرت برخورد با چالش‌ها به جوامع می‌دهد. باید در درون مستحکم بود؛ این استحکام درونی به برکت انس با قرآن حاصل می‌شود، انس با قرآن، ایمان را تقویت می‌کند، توکل به خدا را زیاد می‌کند، اعتماد به وعده الهی را زیاد می‌کند، ترس و خوف از مشکلات

مادی را در انسان کم می‌کند، انسان‌ها را تقویت روحی می‌کند، اعتمادبه‌نفس می‌دهد. راه‌های تقرب به خدا را برای انسان روشن می‌کند، فواید و منافع انس با قرآن در این بخش، این‌هاست» (امام‌خامنه‌ای، ۱۳۹۳/۴/۸).

۲. ترویج رویش‌های هنری

جامعه منتظر در مسیر مجاهدت‌های فرهنگی برای زمینه‌سازی ظهور، باید از ابزارهای فرهنگی مناسب استفاده کند. از منظر امام‌خامنه‌ای: «شیوه‌های هنرمندانه برای انتقال معارف مهدوی از قبیل شعر، داستان، سینما، تئاتر، مداحی، تربیت شاعر، نویسنده، هنرمند و تربیت تولیدکنندگان هنری، رساتر، دقیق‌تر، نافذتر و ماندگارتر از شیوه‌های دیگر است» (امام‌خامنه‌ای، ۱۳۶۷/۹/۲۷).

ایشان در این زمینه می‌فرماید: «مسئله مهدویت، مسئله‌ای مهم و اساسی است. اثبات مهدویت، کار بسیار آسانی است. اثبات اصل مهدویت در یک محفل علمی با مخاطبانی خاص که اهل علم و تفکر و استدلال هستند، جزو آسان‌ترین کارهاست. در این، هیچ تردیدی نیست. ایمان و اعتقاد مردم هم خوب است، منتها تعمیق این ایمانی که مردم به امام زمان دارند. کار بسیار ظریفی است. باید در این قضیه، با شیوه‌های هنرمندانه تبلیغی وارد شد و با زبان هنرمندانه اثرگذار به ذهن مخاطبان جوان، دانا و آگاه منتقل کنید تا این جزء وجودشان شود. آن‌وقت تحول عظیمی در زندگی انسان‌ها به‌وجود خواهد آمد» (امام‌خامنه‌ای، ۱۳۸۲/۲/۲۰).

۳. مجاهدت فرهنگی

مقابله و دوری جستن از فرهنگ غرب و استقامت در برابر افکار غربی و غرب‌زده و تکیه بر ایمان و سنت و آداب و رسوم خودمان، نیاز به مجاهدت و تلاش فرهنگی دارد که این نیز، یکی دیگر از شاخصه‌های مهم فرهنگی جامعه منتظر است. در نگاه امام‌خامنه‌ای (مدظله‌العالی) استقامت و پایداری، عدم خودباختگی، وحدت و همبستگی و نداشتن وابستگی به دنیا از جمله مواردی است که جزو مؤلفه‌ها و اصول اساسی یک جامعه دینی است. جامعه‌ای که خود را منتظر حضرت مهدی می‌داند، باید با روحیه جهادی، جبهه خود را از سایش‌ها و فرسایش‌ها دور کرده و در این مسیر استقامت کند. ایشان می‌فرماید: «امام زمان کسانی را لازم دارد که در

و روش حضرت مهدی (عج) روش من است مردم را بر آیین و شریعت من وادارد و به کتاب پروردگارم عزوجل دعوت کند.» بنابراین محور حرکت در جامعه منتظر باید اسلام و احکام اسلامی باشد (ابن بابویه، ۱۳۹۵: ۴۱۳). و در نگاه جامعه منتظر، دین از سیاست جدا نیست و مسائل سیاسی، برگرفته از نگاه دینی است. اقتدار یک جامعه در پرتو فرهنگ سیاسی آن جامعه است.

امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در این زمینه می‌فرماید: «بعضی‌ها، بی‌توجه، از جدایی دین و سیاست حرف می‌زند؛ یعنی دین را به گوشه‌های خلوت برانند و انسان دین‌دار، فقط به نصیحت اکتفا کند، در اینجا نصیحت نمی‌تواند کاری بکند. آنچه می‌تواند قدرت‌ها را مهار و تهدید کند و در برابر ظلم و فساد مقاومت نماید و ریشه آن را بر کند یا آن را متزلزل سازد. قدرت الهی و اسلامی است؛ قدرت سیاسی‌ای است که در اختیار احکام اسلامی باشد. امام زمان (عج) با اقتدار، قدرت و تکیه بر توانایی که ایمان والای خود او و ایمان پیروان و دوستانش، او را مجهز به آن قدرت کرده است. گریبان ستمگران عالم را می‌گیرد و کاخ‌های ستم را ویران می‌کند» (امام خامنه‌ای، ۱۳۸۱/۷/۳۰).

۲. سیاست بر محور ولایت

نتیجه نگاه «سیاست ما عین دیانت ماست» ثمرات زیادی در فرهنگ سیاسی یک کشور دارد که خود جزو شاخصه‌های سیاسی جامعه منتظر محسوب می‌شود. ولایت‌مداری و همچنین پذیرفتن حکومت ولی‌فقیه در زمان غیبت مردمی بودن حکومت و فرهنگ سیاسی مشارکتی، پیروی نکردن از طاغوت‌های زمان و مبارزه با آنان، دفاع از مظلوم و ملت‌های ستمدیده از مواردی است که جزو دایرة‌المعارف فرهنگ سیاسی جامعه مهدوی است. جامعه بدون ولایت، جامعه‌ای مرده و ظلمانی است. امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در این زمینه می‌فرماید: «اگر سه بعد ولایت را که عبارت باشد از حفظ پیوندهای داخلی، قطع پیوند و وابستگی به قطب‌های متضاد خارجی و حفظ ارتباط دائمی و عمیق با قلب پیکر اسلامی و قلب امت اسلامی؛ یعنی امام و رهبر که بیان کردیم. حالا اگر این سه بعد را رعایت کردیم، چه خواهد شد؟ قرآن در آیه جواب می‌دهد. کسی که قبول ولایت خدا و رسولش و یا کسانی که ایمان آوردند را بکنند و این

مقابل پدیده‌های تلخ و دشوار، مردد و متزلزل نشوند و عقب نشینند تا بتواند با اینها وارد کار عظیمی بشود که قرار است دنیا را متحول کند» (امام خامنه‌ای، ۱۳۶۵/۲/۶).

۴. احتراز از فرهنگ غرب

از منظر امام خامنه‌ای: «هدف و آرمان نظام اسلامی، ایجاد تمدن اسلامی است» (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۲/۶/۱۴). «که الگوی کامل آن در دوران ظهور حضرت مهدی (ع) صورت می‌گیرد» (امام خامنه‌ای، ۱۳۷۹/۷/۱۴). ایشان معتقد است جامعه منتظر برای وصول به آرمان و اهداف خود، باید از فرهنگ غرب به‌شدت دوری کند، زیرا چنین فرهنگی، فرهنگ مهاجمی است که اساس بنیان‌های اجتماعی و دینی و ملی را از بین می‌برد و فرهنگ خودش را جایگزین آن می‌کند.

امام خامنه‌ای می‌فرماید: «برای ساختن این بخش از تمدن نوین اسلامی، به‌شدت باید از تقلید پرهیز کنیم. تقلید از کسانی که سعی دارند روش‌های زندگی و سبک و سلوک زندگی را به ملت‌ها تحمیل کنند. امروز مظهر کامل و تنها مظهر این زورگویی و تحمیل، تمدن غربی است» (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۱/۷/۲۳).

ب) شاخصه‌های سیاسی جامعه منتظر و زمینه‌ساز:

معمولاً در هر جامعه‌ای، فرهنگ سیاسی خاصی حاکم است. فرهنگ سیاسی هر ملتی. بر رویکردها، اهداف، نگرش‌ها، گرایش‌ها، سلیقه‌ها و رفتارهای افراد یک جامعه سایه می‌اندازد و آنها را تحت تأثیر خود قرار می‌دهد؛ بنابراین، فرهنگ سیاسی یک جامعه، نقش تعیین‌کننده‌ای دارد. موارد ذیل در بین انواع فرهنگ‌ها از همه مهم‌تر است:

۱. سیاست دینی

جامعه منتظر که مقیاس کوچکی از دولت مهدوی است؛ باید از تمدن مهدوی الگوبرداری کرده و در رویکردها و اهداف و گرایش‌ها خود را به آن مدینه فاضله نزدیک کند. محور و اساس قوانین و مقررات حکومت امام زمان را برای اداره جهان، قرآن و سنت پیامبر اکرم (ص) و ائمه معصومین (ع) است. پیامبر اکرم (ص) می‌فرماید: «سنت

پیوند را مراعات و حفظ کند. اینها غالب و پیروزمندانند و از همه پیروزتر همین‌ها هستند و اینها هستند که بر همه جناح‌های دیگر غلبه خواهند داشت» (امام خامنه‌ای، ماه مبارک رمضان سال ۱۳۵۳).

۳. مشارکت سیاسی مردم

جامعه منتظر براساس مشارکت سیاسی مردم فعال می‌شود و حکومت شکل مردمی می‌گیرد، همان‌گونه که حکومت حضرت مهدی (عج) یک حکومت مردمی به تمام معنا است. امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در این زمینه می‌فرماید: «امام زمان (عج)، تنها دنیا را پر از عدل و داد نمی‌کند؛ امام زمان (عج) از آحاد مؤمن مردم و با تکیه به آنهاست که بنای عدل الهی را در سرتاسر عالم استقرار می‌بخشد و یک حکومت صد درصد مردمی تشکیل می‌دهد» (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۹/۶/۲۱). لذا در حکومت مردمی که یکی دیگر از شاخصه‌های سیاسی جامعه منتظر است. رابطه افراد با رهبر آن جامعه بر اساس محبت و مودت است. چنین نگاهی است که جامعه را به سوی فضیلت‌ها راهنمایی، تحمل سختی‌ها را آسان و اطاعت از حاکم جامعه را شیرین می‌کند.

۴. تسلیم‌ناپذیری در برابر طاغوت

قرآن کریم می‌فرماید: «ای کسانی که ایمان آورده‌اید با کافرانی که به شما نزدیک‌ترند، مبارزه نمایید و باید در شما خشونت بیابند و بدانید که خدا یار پرهیزکاران است» (توبه، ۱۲۳). در حکومت الهی جامعه منتظر که ولایت خداوند پذیرفته می‌شود، تمام ولایت‌های شیطانی مردود می‌شود. تسلیم شدن در مقابل طاغوت‌های زمان و مبارزه با مستکبرین عالم و دفاع از ملت‌های مظلوم و ستمدیده از اصول انفکاک‌ناپذیر چنین حکومتی به شمار می‌رود.

امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در این زمینه می‌فرماید: «امام بزرگوار فرمودند آمریکا شیطان بزرگ است، این شیطان بزرگ خیلی حرف پر مغزی است. رئیس همه شیطان‌های عالم، ابلیس است؛ اما ابلیس بنا به تصریح قرآن، تنها کاری که می‌تواند بکند این است که انسان‌ها را اغوا می‌کند؛ بیشتر از اغوا کاری نمی‌تواند بکند؛ انسان‌ها را اغوا می‌کند. فریب می‌دهد و وسوسه می‌کند؛ اما آمریکا هم اغوا می‌کند، هم کشتار می‌کند، هم تحریم می‌کند، هم فریب می‌دهد، هم ریاکاری می‌کند؛ پرچم

حقوق بشر را بلند می‌کند. ادعای طرفداری از حقوق بشر می‌کند، حالا بعضی‌ها اصرار دارند این شیطان بزرگ را با این خصوصیات که از ابلیس بدتر است بزرگ کنند و به شکل فرشته وانمود کنند. چرا؟ دین به کنار، انقلابی‌گری به کنار، وفاداری به مصالح کشور چه می‌شود؟ عقل چه می‌شود؟ کدام عقلی و کدام وجدانی اجازه می‌دهد که انسان قدرتی مثل قدرت آمریکا را به‌عنوان دوست به‌عنوان مورد اعتماد به‌عنوان فرشته نجات انتخاب بکند؟ این‌گونه هستند، حقیقت امر این است» (امام خامنه‌ای، ۱۴۰۱/۶/۱۲).

ج) شاخصه‌های اقتصادی در جامعه منتظر و زمینه‌ساز مسائل اقتصادی یکی از مهم‌ترین موضوعات هر کشوری است که عدم توجه به آن، پیامدها و آثار سوئی خواهد داشت. در جامعه منتظر که سمت‌وسوی همه کارکردها و فعالیت‌ها، هرچند برنامه‌ای سیاسی و اقتصادی باشد، در مسیر عبودیت و تکامل اخلاقی انسان‌هاست، می‌توان اهداف مهم اقتصادی آن را در سه بخش استقلال اقتصادی، عدالت اقتصادی و رشد اقتصادی تبیین کرد. جامعه دینی برای تحقق بخشیدن به اهداف اقتصادی مطلوب باید سازوکارهای مناسب با این شاخص‌ها را انتخاب تا بتواند اجتماع خویش را به سمت جامعه آرمانی هدایت کند. در اینجا به بعضی از شاخصه‌های اقتصادی جامعه منتظر از نگاه امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) می‌پردازیم.

۱. استقلال

خداوند در قرآن کریم می‌فرماید: «هر طرح، عهدنامه، رفت‌وآمد و قراردادی که راه نفوذ کفار بر مسلمانان را باز کند، حرام است» (نساء، ۱۴۱). پس مسلمانان باید در تمام جهات سیاسی، نظامی، اقتصادی و فرهنگی از استقلال کامل برخوردار باشند (قرائتی، ۱۳۸۲: ۱۹۱). هدف اسلام این است که جامعه دینی در تمام جهات زندگی استقلال خود را حفظ کرده و خود را از تسلط بیگانگان نجات بخشد. در این میان، استقلال اقتصادی اهمیت خاص دارد، زیرا تجربه نشان داده است که کشورهای استعمارگر با تسلط اقتصادی، به مقاصد شوم فرهنگی و سیاسی خود هم دست یافته‌اند؛ بنابراین شاهرگ حیاتی استقلال اقتصادی جامعه منتظر، اعتماد به نیروی داخلی و استفاده از استعدادهای درونی افراد

خامنه‌ای، ۱۳۹۴/۶/۴).

۳. فسادستیزی

مبارزه با فساد و تبعیض و بازپس‌گیری ثروت‌های نامشروع از مواردی است که بسترهای مناسب برای سلامت اقتصادی جامعه را مهیا می‌کند و سلامت اقتصادی جامعه منتظر در گرو مبارزه جدی با چنین عواملی است؛ همان‌گونه که امام مهدی (عج) در دولت کریمه خود با از میان برداشتن جباران و مفسدان اقتصادی و سرمایه‌داران فاسد، سرمایه‌ها، اموال و همه امکانات آنها را که از راه‌های نامشروع، غصب، احتکار، ظلم و تعدی و تجاوز به‌دست آورده‌اند، باز پس می‌گیرد و در اختیار مردم محروم قرار می‌دهد. امام خامنه‌ای هم بارها و بارها درباره جدی گرفتن خطر فسادهای اقتصادی متذکر شده و معتقدند که فساد اقتصادی، قسمتی از کارهای خوب را هم خراب می‌کند (امام خامنه‌ای، ۱۳۸۳/۳/۲۷). امروزه خط مقدم مبارزه با دشمن، مقابله با فساد است، مبارزه با فساد و تبعیض، در واقع فراهم کردن بسترهای لازم برای حکومت امام زمان (عج) که مهم‌ترین شعارش، عدالت‌محوری است.

امام خامنه‌ای می‌فرماید: «هر که می‌خواهد با آمریکا مبارزه اساسی کند، باید به این مردم خدمت کند. هر که می‌خواهد با دشمنان این ملت مبارزه عملی کارآمد کند، با فساد مبارزه کند. ابزارهای دشمن در درون کشور و نظام ما عبارت است از فساد، تبعیض و فاصله طبقاتی. ما باید با اینها مبارزه کنیم. این وظیفه دولت و مجلس و قوه قضاییه و همه ارکان نظام است» (امام خامنه‌ای، ۱۳۸۲/۳/۱۴).

د) شاخصه اجتماعی جامعه منتظر و زمینه‌ساز

تغییر اجتماعی زمانی رخ خواهد داد که اکثریت افراد آن اجتماع به تحول در اجتماع معتقد باشند و در راستای تحقق آن، اقدام عملی انجام دهند. جامعه منتظر قبل از ظهور، دارای ویژگی‌هایی در بینش، سلوک فردی و رفتاری و ارزش‌های اجتماعی است که آن را مهبای ظهور می‌کند. وجود آرمان در زندگی اجتماعی منتظران، باعث می‌شود تا آنان برای وصول به هدف امیدوار بوده و چنین امیدواری، یأس و بدبینی را از بین خواهد برد. این گروه با اعتماد و الگوبرداری از تمدن آرمانی جامعه امام زمان (عج)، تمدن مطلوب اسلامی را در این آینده

جامعه است. به‌همین‌جهت یکی از شاخصه‌های بسیار مهم در مسئله استقلال اقتصادی از منظر رهبر انقلاب که بارها متذکر آن شده‌اند، نگاه به ظرفیت‌های درونی و تکیه به توان داخلی کشور است. نگاه خوش‌بینانه به استعداد بومی، تنها راه حل مشکلات اقتصادی یک کشور است. اگر کشوری بر نیروهای داخلی خود تکیه نکند و به دیگران وابسته باشد. با فشار و تحریم بین‌المللی آسیب جدی می‌بیند.

امام خامنه‌ای می‌فرماید: «ملت توجه داشته باشد. ببینند که باید یک کشور اقتدار درون خود را حفظ کنند، این توصیه همیشه ما به مسئولین است. مشکلات کشور را تنها یک‌چیز حل می‌کنند، آن هم عبارت است از نگاه به ظرفیت‌های درونی» (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۲/۶/۶).

۲. عدالت

یکی از کارکردهای اساسی دولت امام مهدی (عج)، تقسیم مساوی منابع و درآمدها و ایجاد عدالت اقتصادی و قسط است؛ «یَمَلَا الْأَرْضَ قِسْطًا وَعَدْلًا» (ابن‌ابی‌زینب، ۱۳۹۷: ۱۸۹). واژه قسط بیشتر در امور اقتصادی و توزیع اموال براساس عدالت اجتماعی بین افراد به‌کار می‌رود که در این جهت هیچ‌گونه تبعیضی نباشد. (در مقابل جور)، (کارگر، ۱۳۸۹: ۳۴۹). در دولت حضرت مهدی (عج) ثروت و منابع در دست همگان قرار می‌گیرد و با اشراف و نظارت دقیق حاکمیت مرکزی و رعایت اصل مساوات از اجحاف و ثروت‌اندوزی آزمندانه گروهی مال‌پرست و تجمل‌گرایی عده‌ای بی‌درد جلوگیری می‌شود. آن حضرت همه اموال را به‌طور مساوی بین مردم تقسیم می‌کند تا حدی که دیگر نیازمند و محتاجی یافت نمی‌شود.

و یکی از دغدغه‌های اساسی امام خامنه‌ای در نظام اقتصادی، مسئله عدالت اقتصادی است که بارها این موضوع را به ملت و مسئولین گوشزد کرده و آن را جزو آرمان‌های نظام اسلامی می‌دانند. ایشان می‌فرماید: «در مورد اقتصاد، اعتقاد ما این است که پیشرفت اقتصاد کشور باید همراه با عدالت باشد. ما اقتصاد منهای عدالت را قبول نداریم؛ یعنی انقلاب قبول ندارد، نظام جمهوری اسلامی قبول ندارد. باید مراقبت بکنید که فاصله طبقاتی پیش نیاید؛ فقرا پایمال نشوند؛ اینها جزو مسائل اساسی در برنامه‌ریزی‌های کلان اقتصادی ما است» (امام

آرامانی جست‌وجو می‌کند؛ بنابراین می‌توان گفت که شرط موفقیت جامعه منتظر، الگوگیری از شاخصه‌ها و ویژگی‌های جامعه متکامل عصر ظهور است تا در پرتو آن، اجتماع مطلوب منتظران شکل گیرد، لذا در اینجا به یکی از مهم‌ترین شاخص اجتماعی جامعه منتظر و زمینه‌ساز یعنی «عدالت» از دیدگاه امام‌خامنه‌ای (مدظله‌العالی) می‌پردازیم.

1- عدالت اجتماعی

براساس روایات مهدوی، می‌توان گفت که مهم‌ترین کارکرد اجتماعی دولت کریمه، موضوع «عدالت» است. گسترش جهانی عدل و قسط و رفع بی‌عدالتی و ستم از مهم‌ترین پیامدها و نتایج آن دولت کریمه است. رهبر معظم انقلاب می‌فرماید: «برجسته‌ترین شعار مهدویت عبارت است از عدالت و بزرگ‌ترین آرزوی بشر، بزرگ‌ترین آرمان بشر از اول تاریخ انسان - یعنی از زمانی که انسان تعقل داشته و صاحب فکر و اندیشه شده و به زندگی خود، نظم و تربیت داده است - تا امروز، آرزوی تحقق عدالت است. انتظار هم با عدالت معنا می‌شود و قاموس زندگی الهی منتظران با چنین واژه‌های شکل می‌گیرد. عدالت باید در جامعه منتظر تمام شاخه‌های زندگی را فراگیرد و شعار و معیار درستی کار افراد گردد. برنامه‌ریزی‌ها و سیاست‌گذاری‌ها و عملکردها به دنبال این قضیه باشد» (امام‌خامنه‌ای، ۱۳۸۱/۷/۳۰).

نتیجه‌گیری:

آموزه مهدویت که همان آرمان‌گرایی معطوف به دستورات دینی برای برپایی جامعه توحیدی و تحقق عدالت است، نقش تعیین‌کننده‌ای در هویت بخشی به چپستی تحولات اجتماعی خواهد داشت. روشن است که تحقق این حرکت عظیم و نیل به آرمان‌های آن، نیاز به بسترسازی و فراهم کردن مقدمات دارد که بخش مهم آن، بر عهده جامعه منتظر و زمینه‌ساز است. البته بی‌تردید چنین وصول و تحقق، در گرو برنامه‌ریزی و سازماندهی فعالیت‌های اجتماعی در ابعاد مختلف است؛ و نتایج پژوهش نشان داد که وجود معیارها و الگوهای جامعه منتظر و زمینه‌ساز از منظر امام‌خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در ابعاد فرهنگی؛ انس با منابع اسلامی، ترویج رویش‌های هنری، مجاهدت فرهنگی، احتراز از

فرهنگ غرب و در ابعاد سیاسی؛ سیاست دینی، سیاست بر محور ولایت، مشارکت سیاسی مردم، تسلیم‌ناپذیری در برابر طاغوت و در ابعاد اقتصادی، استقلال، عدالت، فسادستیزی و در ابعاد اجتماعی هم عدالت اجتماعی که با شناخت و استفاده و بهره‌برداری از این الگوهای ذکر شده تا حد زیادی شاهد الگوی مطلوب جامعه منتظر و زمینه‌ساز باشیم. با توجه به بررسی‌های انجام شده جامعه منتظر و زمینه‌ساز از جایگاه بالاتری نسبت به سایر حوزه‌ها، برخوردار است چرا که امام‌خامنه‌ای (مدظله‌العالی) بر این نظر است که جامعه منتظر و زمینه‌ساز مجموعه اقدامات برنامه‌ریزی شده برای ظهور است. لذا الگوهای جامعه منتظر و زمینه‌ساز در چند حوزه فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و اجتماعی بررسی شد این نتیجه به‌دست آمد که با توجه به تأکیدهای امام‌خامنه‌ای (مدظله‌العالی) قبل از انجام هر اقدامی برای ایجاد الگوهای جامعه منتظر و زمینه‌ساز باید با مطالعه، برنامه‌ریزی، مدیریت صحیح و درست و طراحی نقشه‌ای مطلوب و جامع جهت ارتقای الگوهای جامعه منتظر و زمینه‌ساز گام برداریم و این کار باید با تشکیلات منظم انجام شود و برای نتیجه بهتر کار تشکیلاتی باید سلاقی شخصی را کنار گذاشت. سپس ارزش‌های دینی را ترویج داد و آنگاه برای پیدا کردن الگوهای جامعه منتظر و زمینه‌ساز آن اقدام به شناختن و شناساندن فرهنگ اسلامی خود به قشر جوان و جامعه کرد. همچنین امام‌خامنه‌ای (مدظله‌العالی) تأکید دارند که برای ایجاد الگوهای مطلوب باید ابتکار عمل و خلاقیت را به‌دست گرفت و در جهت جذاب سازی آن باید از ابزارهای مختلف استفاده کرد.

پیشنهادها:

الف. پیشنهاد اجرایی: نتایج این پژوهش در اختیار ارگان‌های کشور قرار گیرد تا در فراهم کردن جامعه منتظر و زمینه‌ساز مورد بهره‌برداری قرار گیرد.
ب. پیشنهاد پژوهشی: با تدبر در قرآن و دیدگاه مقام معظم رهبری، الگوهای جدید و نوآوری جدیدی مورد واکاوی قرار گیرد «الگوی مطلوب جامعه منتظر و زمینه‌ساز از منظر امام‌خامنه‌ای».

الف. پیشنهاد اجرایی:

۳- بررسی نقش رسانه‌ها در الگوی مطلوب جامعه منتظر و زمینه‌ساز: بررسی نقش رسانه‌ها در الگوی مطلوب جامعه منتظر و زمینه‌ساز و تأثیر آن بر جامعه. این پژوهش‌ها می‌توانند شامل تحلیل محتوای رسانه‌ها، نقش رسانه‌های خارجی و تأثیر آن‌ها بر جوانان و جامعه باشند.

۴- بررسی نقش آموزش و پرورش و دانشگاه‌ها و حوزه علمیه‌ها در ایجاد الگوی مطلوب جامعه منتظر و زمینه‌ساز: بررسی نقش آموزش و پرورش و دانشگاه‌ها و حوزه علمیه‌ها در تقویت ارزش‌های اسلامی و ایجاد الگوی مطلوب جامعه منتظر و زمینه‌ساز این پژوهش‌ها می‌توانند شامل بررسی برنامه‌های آموزشی، نقش مدارس و مدارس دینی باشند.

منابع:

- قرآن کریم.
- ابن بابویه، محمد بن علی، (۱۳۷۸)، عیون اخبار الرضا، تحقیق: مهدی لاجوردی، تهران، جهان، اول.
- ابن ابی زینب، محمد بن ابراهیم، (۱۳۹۷ ق)، الغیبه، تحقیق: علی‌اکبر غفاری، تهران، صدوق، اول.
- ابن فارس، احمد بن فارس، (۱۴۰۴ ق)، تهران، معجم مقاییس اللغة، قم، مکتب الاعلام الاسلامی، اول.
- ابن منظور، محمد بن مکرم، (۱۴۱۴ ق)، لسان العرب، بیروت، دارالفکر، سوم.
- انصاری، خواجه عبدالله، (۱۳۸۶)، شرح منازل السائرین، ترجمه شرح عبدالرزاق لاهیجی کاشانی، قم، انتشارات آیت اشراق.
- انوری، حسن و همکاران، (۱۳۸۵)، فرهنگ فشرده سخن، تهران، دوم.
- پورسیدآقایی، سیدمسعود و دیگران، (۱۳۷۹)، تاریخ اثر غیبت، قم، حضور، اول.
- حسینی زبیدی، محمدمرتضی، (۱۴۱۴ ق)، تاج العروس من جواهر القاموس، تحقیق: علی هلالی علی و علی سیری، بیروت، دارالفکر، اول.
- جوهری، اسماعیل بن حماد، (۱۴۰۷ ق)، الصحاح، بیروت، دارالعلم للملایین.
- خامنه‌ای، سید علی، (۱۳۹۶)، تفسیر سوره براءت، تهران، نشر انقلاب اسلامی، چاپ اول.
- دانشگاه عالی دفاع ملی، (۱۳۹۰)، راهبردهای تربیت

۱- یافته‌های اعتقادی، سیاسی- اجتماعی و اقتصادی

این پژوهش در اختیار سازمان‌ها و ارگان‌های لشکری و کشوری قرار گیرد تا در برنامه‌ریزی «الگوی مطلوب جامعه منتظر و زمینه‌ساز از منظر امام خامنه‌ای» مورد بهره‌برداری قرار گیرد.

۲- تقویت آموزش و پژوهش:

برنامه‌های آموزشی و پژوهشی برای تقویت «الگوی مطلوب جامعه منتظر و زمینه‌ساز از منظر امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)» باید توسعه یابند. این برنامه‌ها باید به‌طور جدی به موضوعاتی مانند تاریخ، ادبیات، هنر و فلسفه اسلامی توجه کنند و ارزش‌های اسلامی را به جامعه ارائه دهند.

۳- ترویج فرهنگ دینی:

برنامه‌هایی برای ترویج فرهنگ دینی و ارزش‌های ایرانی باید توسعه یابند تا به «الگوی مطلوب جامعه منتظر و زمینه‌ساز از منظر امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)» برسیم.

۴- تقویت همکاری بین‌المللی:

همکاری با سایر کشورها و سازمان‌های بین‌المللی در زمینه «الگوی مطلوب جامعه منتظر و زمینه‌ساز از منظر امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)» می‌تواند مؤثر باشد. این شامل تبادل فرهنگی، توسعه برنامه‌های مشترک فرهنگی و هنری و ترویج ارزش‌های اسلامی در سطح بین‌المللی است.

ب. پیشنهاد پژوهشی:

۱- بررسی تأثیرات الگوی مطلوب جامعه منتظر و زمینه‌ساز: بررسی تأثیرات الگوی مطلوب جامعه منتظر و زمینه‌ساز بر جوانان، خانواده‌ها، جامعه و فرهنگ ایرانی. این پژوهش‌ها می‌توانند شامل تحلیل تغییرات ارزش‌ها، رفتارها و نگرش‌ها باشند.

۲- بررسی راهکارهای الگوی مطلوب جامعه منتظر و زمینه‌ساز: بررسی راهکارهای موجود و مؤثر برای الگوی مطلوب جامعه منتظر و زمینه‌ساز در نظام جمهوری اسلامی ایران. این پژوهش‌ها می‌توانند شامل بررسی تجربیات داخلی و سایر کشورها، برنامه‌ها و سیاست‌های فرهنگی داخلی باشند.

- در زمینه ساز حضرت مهدی، تهران، دعا، اول.
- دیلمی، حسن بن ابی الحسن، (۱۳۸۳)، ارشاد القلوب الی الصواب، ترجمه عبدالحسین رضایی، بی جا، انتشارات اسلامی.
- دهخدا، علی اکبر، (۱۳۷۷)، لغتنامه دهخدا، زیر نظر محمد معین و سید جعفر شهیدی، تهران، دانشگاه تهران، دوم.
- راغب اصفهانی، حسین بن محمد، (۱۴۱۲ ق)، المفردات فی غریب القرآن، چاپ اول، دمشق، دارالعلم الدار الشامیه.
- سهرابی، فرامرز، (۱۳۸۹)، مهدویت و فلسفه تاریخ، قم، موسسه آینده روشن، اول.
- شیخ صدوق، ابوجعفر محمد بن علی، (۱۳۸۵ ق)، معانی الاخبار، تهران، دارالکتب الاسلامیه.
- صافی گلپایگانی، لطف الله، (۱۴۱۹ ق)، منتخب الاثر، قم، السیده المعصومه.
- صدر، سید محمد، (۱۳۷۹)، تاریخ غیبت کبری، ترجمه سید حسن افتخارزاده، تهران، نیک معارف، دوم.
- طباطبایی، محمد حسین، (۱۴۱۲ ق)، تفسیر المیزان، قم، جماعه المدرسین.
- طوسی، شیخ الطایفه ابی جعفر محمد بن حسن، (۱۴۱۷ ق)، الغیبه، قم، المعارف الاسلامیه.
- طبسی، نجم الدین، (۱۳۸۰)، چشم اندازی به حکومت حضرت مهدی، قم، دفتر تبلیغات اسلامی.
- طبرانی، سلیمان بن احمد، (۱۴۰۶ ق)، معجم الکبیر، بیروت، دار الاحیاء التراث العربی.
- قاضی نعمان، نعمان بن محمد مغربی، (۱۴۰۹ ق)، شرح الاخبار فی فضائل الائمة الاطهار، تحقیق: محمد حسین حسینی جلالی، قم، جامعه مدرسین، اول.
- قمی، علی بن ابراهیم، (۱۴۰۹ ق)، تفسیر قمی، قم، دارالکتاب للطباعه والنشر.
- قرائتی، محسن، (۱۳۸۳)، تفسیر نور، تهران، مرکز فرهنگی درس هایی از قرآن، دوم.
- کارگر، رحیم، (۱۳۸۹)، آینده جهان «دولت و سیاست در اندیشه مهدویت»، قم، مرکز تخصصی مهدویت، سوم.
- کورانی، علی و دیگران، (۱۴۱۱ ق)، معجم احادیث الامام المهدی، الهیته علمیه، بی جا، المعارف الاسلامیه.
- مرکز صهبا، (۱۳۹۲)، دغدغه های فرهنگی، شرح مزجی ای یکی از بیانات محوری مقام معظم رهبری، تهران، خاتم، بیست و سوم.
- موسوی بجنوردی، کاظم و همکاران، (۱۳۸۳)، دایره المعارف بزرگ اسلامی، تهران، مرکز دایره المعارف بزرگ اسلامی، اول.
- مجلسی، محمد باقر، (۱۴۰۳ ق)، بحار الانوار، بیروت، دار احیاء التراث العربی، چاپ دوم.
- مصطفوی، حسن، (۱۴۱۶ ق)، التحقیق فی کلمات القرآن الکریم، بی جا، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- مکارم شیرازی، ناصر، (۱۳۷۴)، تفسیر نمونه، تهران، دایره الکتب الاسلامیه، اول.
- مؤسسه فرهنگی فخرالائمه، (۱۳۸۸)، ولایت فقیه سایه حقیقت عظمی، در بیان امام خمینی و مقام معظم رهبری، بی جا.
- مهدی پور، علی اکبر، (۱۳۷۸)، راز طول عمر امام زمان (عج)، قم، طاووس بهشت.
- نهج البلاغه.
- نعمانی، ابن ابی زینب محمد بی ابراهیم بن جعفر الکاتب، (۱۳۷۶)، الغیبه، قم، صدوق.
- مقالات:
- افتخاری، اصغر، نوروزی، محمد، محمد مهدی ذوالفقارزاده، (۱۳۸۹)، نظریه امانت امام خمینی و چشم انداز انقلاب اسلامی در پرتو اندیشه مهدویت، فصلنامه علمی پژوهشی مشرق موعود، دوره چهارم، شماره پانزدهم.
- پورسیدآقایی، سید مسعود، (۱۳۸۶)، مهدویت و رویکردها، فصلنامه مشرق موعود، زمستان، شماره چهارم.
- دهقانی فاریسانی، یونس و سید کاظم طباطبایی و حسن نقی زاده و مهدی جلالی، (۱۳۹۳)، بررسی تحولات در خوانش از مفهوم انتظار فرج در دوران غیبت کبری، دو فصلنامه علمی پژوهشی مطالعات قرآن و حدیث، دوره هفتم، شماره دوم.
- رحیمیان، محمد حسین، (۱۳۷۱)، در سایه آفتاب، مؤسسه پایدار اسلام، دوره سوم، شماره پنجم.
- صمدی، قنبرعلی، (۱۳۸۷)، بایسته های ظهور، فصلنامه مشرق موعود، دوره بهار، شماره پنجم.
- شجاعی مهر، رضا، (۱۳۸۷)، بررسی مهدویت

در کلام سیاسی امام خمینی (ره)، فصلنامه پژوهشی مطالعات انقلاب اسلامی، دوره چهارم، شماره دوازدهم.

- صدقی، ابوالفضل، (۱۳۸۸)، جریان‌شناسی انجمن حجتیه، فصلنامه تخصصی پانزده خرداد، دوره سوم، شماره بیستم.

- عیسی‌نیا، رضا، (۱۳۸۷)، درآمدی بر دکترین‌های مرتبط با فلسفه و مهدویت در جمهوری اسلامی، فصلنامه علمی - پژوهشی مطالعات انقلاب اسلامی، دوره چهارم، شماره پانزدهم.

- کارگر، رحیم، (۱۳۸۸)، زمین‌شناسی سیاسی انقلاب جهانی حضرت مهدی (عج)، فصلنامه انتظار موعود، دوره تابستان، شماره بیست و نهم.